OPATŘENÍ K PERSONÁLNÍ STABILIZACI OBORU POSUDKOVÉ LÉKAŘSTVÍ

Measures aimed at personnel stabilization in the field of advisory medicine

Libuše Čeledová, Rostislav Čevela

10: 247–482, 2008
ISSN 1212-4117

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, odbor posudkové služby

Summary

The intention of the authors was to propose measures aimed at providing the personnel stabilization in the field of advisory medicine, where the personnel is permanently undersized and it is necessary to consider that the impact of the activity of medical advisors on the national budget is of the order of magnitude of several tens of milliard CZK annually. The work was based on an examination carried out by the company Factum Invenio for the Ministry of Labour and Social Affairs, which provided information on opinions of medical advisors and expert medical public concerning the activity of the medical advisory service. The examination named “Opinions of medical advisors concerning the topic of their work” was carried out by the technique of standardized controlled telephonic interviews in a sample of 348 respondents – medical advisors. The second examination named “Opinions of physicians concerning the activity of the medical advisory service” was carried out by the technique of standardized controlled telephonic interviews in a sample of 500 respondents – physicians. The respondents were chosen by a method of quota-based selection according to the physician specialty (practitioner, paediatrician, specialist at an outpatient department and physician in a hospital), and region. The data from both examinations were processed and evaluated with the use of the SPSS statistical software. The third examination named “Opinions of lay public concerning the activity of the medical advisory service” was implemented by the technique of standardized controlled personal interviews in a group of 500 respondents having personal experience with approaches of medical advisors, which means that they contacted them in association with their health situation or in association with the health situation of a closely related person. Of the total number of 500 interviews, 101 ones were arranged in rehabilitation facilities Kladruby and Hrabyně. The SPSS statistical software was employed for processing of data accumulated in completed, controlled and encoded questionnaires. All the three studies comprise the main facts reflecting the most important trends associated with the problem investigated. The most important ones include addressing of younger age categories when searching for those, who are interested in the field of advisory medicine and furthermore making the branch more attractive by a reduction in the administrative work and enhancement of the financial appraisal and also interconnection of the activity of medical advisors with clinical medicine.

Key words: medical advisory service – personnel stabilization – examination based on questionnaires – Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic

Souhrn

Záměrem autorů je navrhnout opatření vedoucí k personální stabilizaci oboru posudkové lékařství, který je trvale personálně poddimenzován, přičemž činnost posudkových lékařů dopadá do státního rozpočtu v řádech desítek miliard korun ročně. Vycházeli ze šetření provedeného společností Factum Invenio pro MPSV, které zjišťovalo názory posudkových lékařů a odborné lékařské veřejnosti na činnost lékařské posudkové služby. Šetření s názvem „Názory posudkových lékařů na obsah své práce“ bylo provedeno technikou standardizovaného řízeného telefonického rozhovoru na vzorku 348 respondentů – posudkových lékařů. Druhé šetření s názvem „Názory lékařů na práci lékařské posudkové služby“ bylo provedeno technikou standardizovaného řízeného telefonického rozhovoru

na vzorku 500 respondentů-lékařů. Respondenti byli vybíráni metodou kvótního výběru podle specializace lékaře (praktický lékař, pediatr, ambulantní specialista a lékař v nemocnici) a regionu. Data obou šetření byla zpracována a vyhodnocena statistickým softwarem SPSS. Třetí šetření s názvem „Názory laické veřejnosti na práci lékařské posudkové služby“ bylo provedeno technikou standardizovaného řízeného osobního rozhovoru na souboru 500 respondentů, kteří mají osobní zkušenost s jednáním posudkového lékaře, tzn. sami jej kontaktovali buď v souvislosti se svou zdravotní situací, nebo v souvislosti se zdravotní situací své blízké osoby. Z celkového počtu 500 rozhovorů bylo 101 realizováno v rehabilitačních zařízeních Kladruhy a Hrabyně. Pro zpracování dat, získaných z vyplněných, zkontrolovaných a nakódovaných dotazníků, byl použit statistický software SPSS. Všechny tři studie obsahují hlavní zjištění, která zachycují nejvýraznější trendy v souvislosti se zkoumanou problematikou. Mezi nejvýznamnější patří zaměřit se při vyhledávání zájemců o obor posudkové lékařství na lékaře mladších věkových kategorií, dále atraktivnit obor snížením administrativní zátěže a zvýšením finančního ohodnocení a více propojit činnost posudkových lékařů s klinickou medicínou.

Klíčová slova: lékařská posudková služba – personální stabilizace – dotazníkové šetření – Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Rezortní lékařská posudková služba MPSV

Celkem cca 500 posudkových lékařů pracuje pod Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) na úřadech práce a pod Českou správou sociálního zabezpečení (ČSSZ). Hlavním úkolem lékařské posudkové služby v sociální oblasti je podávání posudků o zdravotním stavu a o některých důsledcích z něj vyplývajících. Tyto posudky slouží jako podklady (resp. jeden z podkladů) pro rozhodnutí o některé ze sociálních dávek či o jiných benefitech poskytovaných z jednotlivých systémů sociální ochrany.

Bezprostředním uživatelem výstupů z lékařské posudkové činnosti jsou především samy systémy sociální ochrany, resp. organizační složky tyto systémy realizující. Těmi jsou u nás podle platné právní úpravy v uvedených souvislostech v současnosti orgány veřejné správy. Význam práce a roli posudkových lékařů v systému sociálního zabezpečení lze vyjádřit v miliardách korun ročně. Jen za minulý rok dopady činnosti lékařské posudkové služby rezortu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR lze vyčíslit na 90 mld. Kč a při současném trendu nárůstu počtu žádostí o dávky ze systému sociálního zabezpečení se dá očekávat překročení magická hranice 100 mld. Kč.

Obor posudkové lékařství sice neřeší jako jiné obory vzhledem k odlivu specialistů do zahraničí nedostatek lékařů, ale místo toho urputně bojuje s vlivem stárnutí populace posudkových lékařů samých, neboť lékaři přicházejí do oboru již ve zralém věku a stále se nedaří motivovat mladší lékaře pro vstup do oboru.

Žádný ze studentů lékařských fakult, což bylo potvrzeno nedávným interním dotazníkovým šetřením, neuvažuje o svém zaměření v intencích posudkového lékařství.

MPSV realizovalo proto prostřednictvím společnosti Faktum Invenio na konci roku 2007 dotazníkovou akci se zaměřením na odbornou lékařskou veřejnost (lékaři pracující v posudkové službě nebo s ní úzce spolupracující) s cílem zjistit, jak vzbudit zájem lékařů jiných oborů o práci v lékařské posudkové službě.

Názory posudkových lékařů na lékařskou posudkovou službu

Šetření s názvem „Názory posudkových lékařů na obsah své práce“ bylo provedeno technikou standardizovaného řízeného telefonického rozhovoru na vzorku 348 posudkových lékařů, a to z MPSV 31 (8,9 %), z úřadů práce 60 (17,2 %) a 257 (73,9 %) z ČSSZ. Početnímu zastoupení respondentů odpovídá rozložení posudkových lékařů na MPSV, ČSSZ a úřadech práce (ÚP). Metodika zpracování výzkumu odpovídá standardům sdružení SIMAR a ESOMAR.

Lékaři odpovídali na následující otázky:

1. Základní atestace posudkových lékařů

Posudkoví lékaři mají nejčastěji základní atestaci z interního (43 %) a všeobecného lékařství (41 %). Z pediatrie a dorostového lékařství uvedlo atestaci 12 % lékařů, z chirurgie 9 % lékařů. Další atestace z gynekologie, anesteziologie a neurologie.

Základní atestace posudkového lékaře

(N=347, údaje v %)

2. Důvody volby povolání posudkového lékaře
K hlavním důvodům, proč se lékaři rozhodli vykonávat práci posudkového lékaře, patří především u 57 % respondentů potřeba menšího pracovního nasazení a u 70 % zajímavý obsah práce. Z výzkumu vyplynulo, že obsah práce

považují za méně důležitý posudkoví lékaři pracující pro úřad práce v porovnání s Českou správou sociálního zabezpečení a Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR (rozhodně nedůležitý ÚP 27 %, MPSV 13 %, ČSSZ 10 %).

Důvody volby práce posudkového lékaře

(N=348, údaje v %)

Omezenou možnost uplatnění v původním lékařském oboru uvádělo 39 % dotázaných jako důvod pro rozhodnutí se pro povolání posudkového lékaře. Ztrátu možnosti uplatnění v původním lékařském oboru uvedlo 36 % lékařů. Dobré platové podmínky hrály roli při volbě povolání posudkového lékaře u 39 % lékařů, častěji v případě lékařů pracujících pro Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR (důležitý 48 %, tj. 15 osob). Méně často pak tento faktor hrál roli v případě pracovníků úřadu práce (důležitý 30 %). Taktéž odchod do důchodu jako důvod pro zvolení si práce posudkového lékaře uvádělo 15 % posudkových lékařů, častěji pak mužů

(muži 21 %, ženy 10 %) a lékařů starších 60 let (28 %). Zaměstnanecké výhody hrály roli při rozhodování pro práci posudkového lékaře u 18 % lékařů, častěji pak žen než mužů (ženy 23 %, muži 9 %) a častěji také zaměstnanců Ministerstva práce a sociálních věcí ČR (32 %).

3. Spokojenost posudkových lékařů se současnou prací

Se svou současnou prací posudkového lékaře vyjádřilo spokojenost 88 % lékařů, přičemž 78 % lékařů tato práce vyhovuje a neuvažuje o její změně. Jistou nespokojenost s prací posudkového lékaře potvrdilo 10 % respondentů.

Spokojenost s prací posudkového lékaře
(N=348, údaje v %)

Jisté odlišnosti ve spokojenosti se současnou prací lze sledovat v závislosti na věku posudkového lékaře. Lékaři mladší 49 let častěji než lékaři starších věkových skupin uvádějí, že zvažují změnu profese, navzdory současnému uspokojení. Z hlediska délky praxe v oboru posudkového lékařství relativně nejvíce vyjadřují nespokojenost a zájem o změnu své práce lékaři působící v této profesi 10–19 let (8 %).

4. Opakovaná volba povolání posudkového lékaře

Pro práci posudkového lékaře by se znovu rozhodlo 67 % lékařů, 28 % lékařů „rozhodně“, 39 % lékařů „spíše“. Tuto práci by si již podruhé nevybralo 29 % posudkových lékařů.

Vybral(a) by si lékař znovu, po současných zkušenostech, práci posudkového lékaře?

(N=348, údaje v %)

Optimističtější na práci posudkového lékaře nahlíží lékaři ve věku do 49 let, mezi nimiž by si opakovaně tuto profesi vybralo 78 % lékařů. Ačkoliv celkově přibližně 14 % posudkových lékařů zvažuje změnu povolání, téměř polovina z nich by si tuto profesi vybrala znovu.

4. Co brání v odchodu lékařů nespokojenému v oboru

59 % dotázaných setrvává přes svoji nespokojenost v profesi ze zdravotních důvodů a vzhledem k věku. Pro pětinu posudkových lékařů je však důvodem k setrvání ztráta kvalifikace. Desetina lékařů zůstává v posudkovém lékařství z rodinných důvodů (11 %) a přibližně stejný podíl lékařů vyjádřil obavy ze změny (10 %) a obavy z nenalezení jiné práce (9 %).

Jaké důvody brání lékařům v odchodu z oboru posudkového lékařství

(N=101, lékaři, kteří by rozhodně či spíše znovu práci posudkového lékaře nezvolili, údaje v %)

Názory odborné lékařské veřejnosti na lékařskou posudkovou službu

Šetření s názvem „Názory lékařů na práci lékařské posudkové služby“ bylo provedeno technikou standardizovaného řízeného telefonického rozhovoru na vzorku 500 respondentů-lékařů. Respondenti se vybrali metodou kvótního výběru podle specializace lékaře: praktický lékař 200, pediatr 100, ambulantní specialista 100 a lékař v nemocnici 100. Data se zpracovala a vyhodnotila statistickým softwarem SPSS. Lékaři odpovídali na následující otázky:

1. Postoje lékařů k náplni práce posudkového lékaře

Většina lékařů považuje náplň práce posudkového lékaře za administrativně (93 %) i odborně (86 %) náročnou. Podle více než poloviny lékařů se jedná o nezajímavou práci (62 %), vhodnou pro důchodce (60 %). Přímo za nudnou

označuje práci posudkového lékaře 47 % lékařů. Většina lékařů (81 %) se shoduje v tom, že práci posudkového lékaře může vykonávat každý lékař, tj. i bez specializační atestace.

Náplň práce posudkového lékaře o něco hůře vnímají muži než ženy – muži častěji než ženy označují tuto práci za nudnou (muži 52 %, ženy 45 %) a za vhodnou pro důchodce (muži 72 %, ženy 54 %). Zajímavé je, že ve věkové kategorii 50–59 let, tj. kategorii, která se blíží důchodovému věku, je v porovnání s jinými věkovými kategoriemi významně vyšší podíl lékařů, kteří rozhodně nesouhlasí s názorem, že práce posudkového lékaře je vhodná pro důchodce (rozhodně nesouhlasí 19 %).

Z hlediska oboru za rozhodně nezajímavou a nudnou označují náplň práce posudkového lékaře praktičtí lékaři (rozhodně nezajímavá 28 %, rozhodně nudná 21 %).

Postoje lékařů k náplni práce posudkového lékaře
(N=500, údaje v %)

2. Celoživotní perspektiva specializace v oboru posudkového lékařství
Práce posudkového lékaře má celoživotní per-

spektivu podle více než poloviny lékařů (54 %), častěji než lékaři jiných specializací zastávají tento názor ambulantní specialisté.

Má práce posudkového lékaře podle lékařů celoživotní perspektivu?

(N=500, údaje v %)

3. Důvody zájmu o profesi posudkového lékaře
Ztráta možnosti uplatnění v současném oboru je nejčastěji lékaři zmiňovaným důvodem, proč se stát posudkovým lékařem (76 %). Více než polovina lékařů (57 %), kteří neodmítají možnost stát se posudkovým lékařem, by zvažovala tuto profesi v případě odchodu do starobního důchodu. Paradoxně však lékaři, kteří se blíží důchodovému věku, tj. jsou starší 50 let, častěji

uvádí, že nemají zájem stát se posudkovým lékařem. Přibližně polovina lékařů by zvažovala profesi posudkového lékaře v případě vyššího finančního ohodnocení, než je jejich současné (53 %), v případě potřeby menšího pracovního zatížení (52 %) a z důvodů zaměstnaneckých výhod (53 %), které práce posudkového lékaře nabízí.

Které důvody by vedly lékaře ke změně současné práce ve prospěch práce posudkového lékaře

(N=164, lékaři, kteří by uvažovali o práci posudkového lékaře, údaje v %)

ZÁVĚR

88 % posudkových lékařů uvádí spokojenost s profesí. K hlavním důvodům, proč se lékaři rozhodli vykonávat práci posudkového lékaře, patří především potřeba menšího pracovního nasazení (57 %) a zajímavý obsah této práce (70 %). Perspektivněji vidí práci posudkového lékaře lékaři ve věku do 49 let, mezi nimiž by si opakovaně tuto profesi vybralo 78 % lékařů. Současně však lékaři mladší 49 let častěji než lékaři starších věkových skupin uvádí, že zvažují změnu profese, a to i přes současnou spokojenost.

Prevažná většina oslovených lékařů jiných oborů je se svou současnou prací spokojena a neuvažuje o její změně. Jistý potenciál pro získání nových posudkových lékařů představuje 10 % lékařů, kteří v současnosti zvažují změnu práce. Pokud lékaři nemají zájem o práci posudkového lékaře, uvádí jako důvodu především obsah práce, kterou spojují hlavně s administrativou a papírováním. Pro lékaře v nemocnicích, v porovnání s lékaři jiných specializací, by častěji byl důvodem pro změnu profese vyšší plat (71 %), pro praktické lékaře pak potřeba menšího pracovního zatížení (59 %). Možnost vykonávat profesi lékaře v sociálním zabezpečení nevylučují častěji lékaři v nemocnicích a především pak mladí lékaři ve věku do 39 let. Zajímavé je zjištění, že s rostoucím věkem zájem o výkon této práce klesá. Z provedeného šetření vyplynula tři hlavní zjištění. První zásadní poznatek, zjištěný zájem o obor posudkové lékařství spíše u lékařů mladších věkových kategorií, zaměřuje naši pozornost při zajišťování personální stabilizace na lékaře mladší (a ne, jak jsme se mylně domnívali pouze na lékaře v předdůchodovém věku) a současně na lékaře pracující v nemocnicích. Jako druhé v pořadí důležitosti se stalo vyjádření všech respondentů, bez rozdílu profese, o ne-

zájmu o obor z důvodu přílišné administrativy. Přijetí postupů ke zjednodušení administrativních procesů, např. jejich elektronizací, by zvýšilo zájem o práci v oboru posudkové lékařství. Elektronická výměna zdravotních informací ať již zavedení „elektronické neschopenky“ či stávajících formulářů žádostí o posouzení zdravotního stavu by přispěla nejen ke zvýšení atraktivity oboru, ale i ke snížení nákladů vynakládaných v systému sociálního zabezpečení. Jako další pobídku pro lékaře k zájmu o obor lze zvažovat vyšší finanční ohodnocení, než je stávající plat lékaře ve státním či krajském lůžkovém zařízení. Třetí závažné zjištění, malé propojení oboru posudkového lékařství s klinickou praxí, odvodňuje zajistit lékařům pracujícím v oblasti sociálního zabezpečení širší možnost kontaktu s klinickou medicínou, s jejich původní profesní specializací. Zájem lékařů o práci v oblasti sociálního zabezpečení podpoří společná důsledná realizace všech navržených opatření, vycházející ze tří nosných zjištění provedeného šetření.

LITERATURA

- ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R., VESELÝ, J.: Migrace v posudkové službě. *Zdravotnictví v České republice*, Praha, č. 1, 2008.
- ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R., VESELÝ, J.: Názory lékařů na lékařskou posudkovou službu. *Zdravotnictví v České republice*, Praha, č. 2, 2008.
- ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R.: Case manager na MPSV. *Zdravotnictví v České republice*, Praha, č. 3, 2008.
- ČELEDOVÁ, L., ČEVELA, R.: Dotazníkové šetření názorů veřejnosti na činnost lékařské posudkové služby. *Revizní a posudkové lékařství*, Praha, č. 3, 2008.
- ČEVELA, R., ČELEDOVÁ, L.: Posudkoví lékaři – Generace 50. In: *Sborník – V. mezinárodní konference problematika – generace 50 plus*, České Budějovice: JU ZSF, 2008.
- Závěrečná zpráva dotazníkového šetření „Názory lékařů a veřejnosti na práci lékařské posudkové služby“ provedeného společností Faktum Invenio pro MPSV
- Interní materiály MPSV o lékařské posudkové službě

Libuše Čeledová a Rostislav Čevela
Libuse.Celedova@mpsv.cz